

VILANOVA
de SAU
DESAPAREGUDA

J. GUILERA / Fons JAUME ORRA MUNTADES

Cristina Masramon Martín

VILANOVA *de* SAU DESAPAREGUDA

Ajuntament de
Vilanova de Sau

Primera edició: febrer del 2022

© dels textos: Cristina Masramon Martín

© del pròleg: Miquel Macià

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Amb la col·laboració:

Ajuntament de Vilanova de Sau

Amb el suport de:

Agraïments:

Àngel Autet Garolera
Bartomeu Autet Garolera
Conxita Company Pujol

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Anguera / Fons Antoni Anguera Puig

Fotografia de la portadella:

Vista de Vilanova de Sau a principis del segle xx.

Fotografia del pròleg:

El riu Ter al seu pas per Sant Romà de Sau cap al 1905.

Acrònims:

ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)
AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)

ISBN 978-84-19239-18-1

DL B-3676-2022

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

La permanència d'un poble

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Sau, la vall del Ter

Pàg. 14

VILANOVA DE SAU

La manera de viure dels veïns

Pàg. 68

SANT ROMÀ DE SAU

Camp i bestiar, eixos de la quotidianitat

Pàg. 140

LA CONSTRUCCIÓ DE L'EMBASSAMENT

La transformació de l'entorn

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

LA PERMANÈNCIA D'UN POBLE

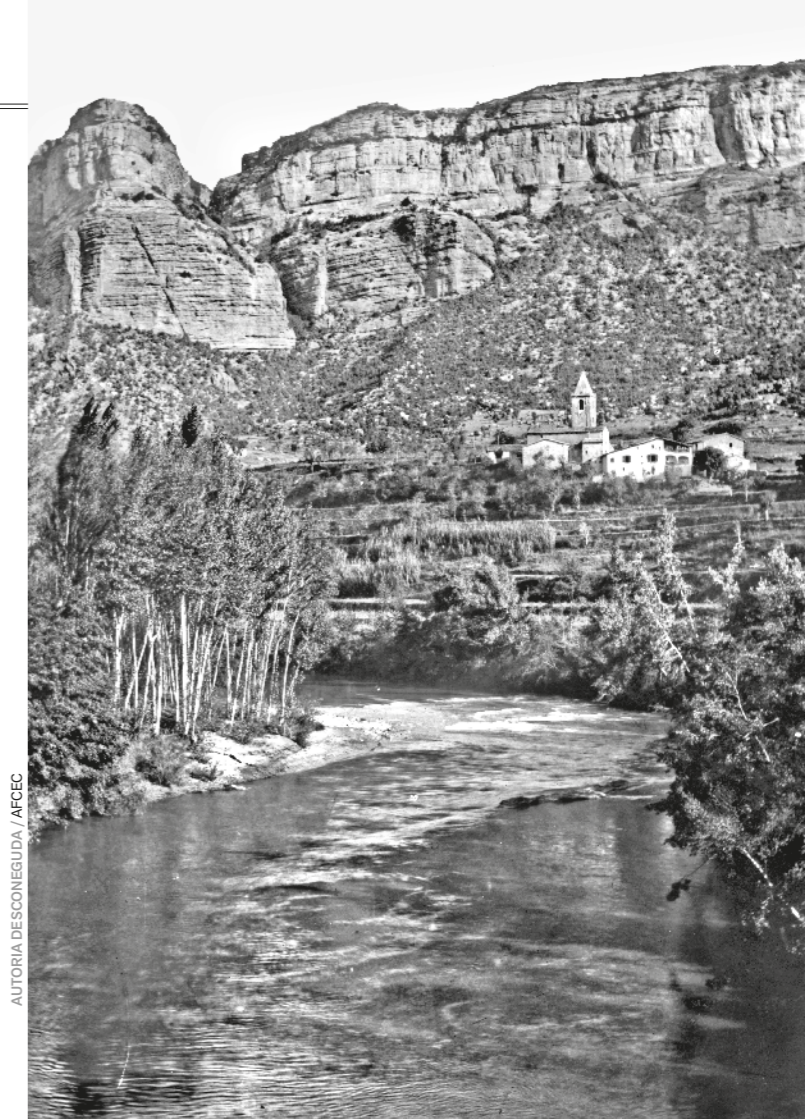
Miquel Macià, periodista

El viatger que transiti de Folgueroles en direcció cap on surt el sol, quan arribi dalt de la carena que separa la plana de Vic de les Guilleries, es trobarà amb un canvi de paisatge absolut, fins i tot sorprenent per als qui el descobreixin per primera vegada: de la monotonia dels camps de conreu i dels oberts horitzons ausetans, solcats només per algunes arbredes disperses, penetrarà en un entorn selvàtic, de muntanyes que formen un laberint perdedor d'obagues, alzinars i pinedes, dominats al fons per la imatge inapel·lable dels cingles de Tavertet, la gran exhibició de la força de la natura.

El cor humà d'aquest país és el poble de Vilanova de Sau, l'objecte d'aquest llibre. Situat a mig camí de l'entrada de les Guilleries a través del túnel i del fons de la vall travessada pel riu Ter, el nucli urbà alberga patrimoni arquitectònic rellevant, com la seva església romànica, testimoni de l'antic poblament humà. Un poblament que, a causa de l'aspror del terreny i de les dificultats, no es pot dir que hagi estat fàcil. Les fotografies del llibre prou que ho mostren: ens parlen de la vida dels pagesos, dels pastors i de la gent de bosc, oficis avui en via de desaparició i que són substituïts per unes activitats d'oci que, tanmateix, han contribuït a salvar el valor que constitueixen les dotzenes de masies que poblen el municipi.

Sens dubte que el paisatge més fotografiat dels últims seixanta anys és l'embassament que va negar el petit nucli de Sant Romà de Sau, del qual només emergeix el campanar, que ha esdevingut la icona del lloc. En aquest llibre veurem retratat d'una manera minuciosa i nostàlgica allò que era la vall quan el Ter no era un gran llac, sinó només un riu encalmat que dibuixava els perfils dels conreus.

Hi ha presències que la fotografia no pot captar, com les riques llegendes i tradicions que s'amaguen –talment com uns bandolers del segle XXI– en els perfils de les cases i en els revolts inesperats dels senders. Si les busquem, aliens al pas inexorable del temps, la fotografia sí que ens ajudarà a retrobar-les i a despertar la passió per tal que la Vilanova desapareguda no ho sigui del tot.

Introducció

SAU, LA VALL DEL TER

Cristina Masramon, historiadora

Una de les característiques més evidents de la vall de Sau és l'estructura del seu poblament dispers i natural. Aquest està totalment disseminat i es trobava emmarcat en cinc nuclis de població al voltant de les parròquies de Santa Maria de Vilanova de Sau (1040), Sant Romà de Sau (1062), Sant Pere de Castanyadell (1099), Sant Andreu de Bancells (1101) i Sant Martí de Querós (1194).

La vall de Sau ha estat aïllada i mancada de projectes viaris durant molts anys. Arribava el segle xx i encara no

tenia carretera, i s'havien de fer servir obligatòriament camins tradicionals traçats pel territori de les Guillerries, útils per a les tasques agrícoles de la zona. A finals del segle XIX, un dels primers camins que es van impulsar va ser gràcies a un grup de propietaris de Folgueroles i de Vilanova. Aquests prohoms van signar a Vic un protocol en què es comprometien a garantir la construcció d'un camí carreter entre Folgueroles, Vilanova de Sau i Sant Romà de Sau. Entre aquests prohoms també hi havia representants municipals que es responsabilitzaven de garantir compromisos amb les administracions superiors. Aquesta iniciativa, però, no deixava de ser una solució

MANEL GAUSA / FONS MANEL GAUSA DE MAS

EL COR DE LES GUILLERIES

A la pàgina anterior, el poble i l'església de Sant Romà de Sau, amb la casa destinada a les escoles a la dreta, a la dècada dels vint. En aquesta pàgina, l'església de Sant Andreu de Bancells a la dècada dels cinquanta. És una parròquia dins del terme de Vilanova de Sau. Aquest nucli es va formar entorn del mas Bancells, que dona nom a tot l'entorn. Data del 1101 i l'església és d'origen romànic amb restauracions al llarg dels segles XII, XVII i XVIII. La població d'aquest terme no ha passat mai del centenar d'habitants excepte al segle XIX, quan va arribar a 200. Actualment consta de cinc masos amb unes deu persones empadronades.

CUYÁS / ICGC - Fons FAMÍLIA CUYÁS (RF.15463)

poc definitiva per a l'aïllament dels municipis, ja que, en l'entorn natural, els camins es malmetien amb molta facilitat per culpa de les condicions climàtiques.

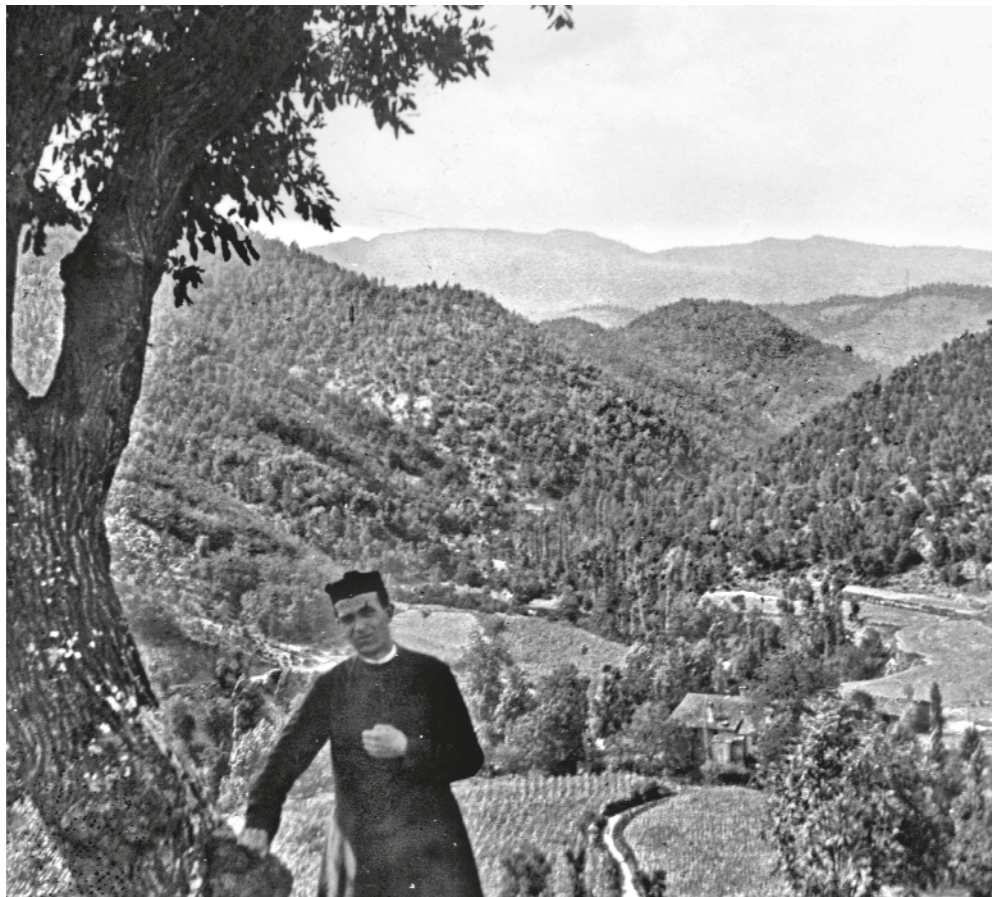
En arribar el segle XX, la Mancomunitat de Catalunya, que va agrupar les quatre diputacions catalanes, va incloure el camí de Folgueroles a Sau en el Pla de vies de comunicació. Aquest pla pretenia aconseguir que tots els municipis catalans s'integressin en un programa global de modernització que es basava en quatre elements bàsics: la carretera, l'aigua potable, la llum elèctrica i el telèfon. D'aquesta manera, entre els anys 1914 i 1918 es va construir un primer tram de vuit quilòmetres. El segon tram de carretera no va arribar a finalitzar-se i aquesta va quedar aturada a poc menys de tres quilòmetres de Vilanova de Sau. A partir del 1941 van començar les obres de la construcció de l'embassament de Sau. Però disposar d'un camí esdevenia una condició bàsica per

poder començar les obres. S'optà per fer arribar la carretera de Folgueroles a Vilanova de Sau fins al punt on s'havia de construir la presa. La Confederació Hidrogràfica del Pirineu Oriental –avui Agència Catalana de l'Aigua (ACA)– va assumir la redacció del projecte de la carretera, l'anomenat *Projecte del camí de servei del pantà*, com també la seva licitació i finançament. Més endavant també es va fer càrrec de l'asfaltatge. Cal dir que aquesta carretera, com altres xarxes de carreteres del país, havia d'haver estat assumida per l'Estat.

La inauguració del pantà el 13 d'agost del 1963 va suposar la desaparició del poble de Sant Romà de Sau. Avui, aquest paratge de les Guilleries té el distintiu que recorda l'origen i el passat de la vila: el campanar de Sant Romà de Sau al mig del pantà indica l'augment o la davallada de l'aigua de l'embassament, però sempre ens recorda que en un temps passat aquest indret va ser la llar de moltes famílies.

SANT PERE DE CASTANYADELL

En aquesta pàgina, un sacerdot al costat d'un arbre a Sant Pere de Castanyadell, amb la serra de les Guilleries al fons, el 1909. A la pàgina del costat, una altra vista de Sant Pere de Castanyadell del mateix any. La parròquia es troba dins del municipi de Vilanova de Sau. L'església, originàriament romànica, data del 1099. L'any 1780 va ser reconstruïda i va adquirir un estil barroc; al segle XIX es va reformar coincidint amb el moment de màxima població al terme, amb 26 famílies el 1885. En comparació amb les altres parròquies del municipi, sempre ha estat la parròquia amb menys feligresos a causa de la seva complicada situació geogràfica.

JOSEP MASSOT PALMÉS / AFCEC

JOSEP MASSOT PALMÉS / AFCEC

J. GUILERA / Fons JAUME ORRA MUNTANES

VILANOVA DE SAU

La manera de viure dels veïns

L'activitat bàsica dels veïns de Vilanova era el treball forestal. La professió majoritària era la de bracer, i també netejar el bosc i fer carbó. L'agricultura era una altra de les activitats bàsiques i, quant a la ramaderia, vaques, truges i cabres eren els animals essencials del poble, tot i que en totes les cases tenien gallines i conills. Una altra de les activitats habituals era aprofitar la temporada de bolets i collir-ne per tal de portar-los a vendre al mercat de Vic. Era millor una bona collita de bolets que de blat, ja que aquest darrer costava de créixer i les pedregades sovint el feien malbé.

Els moments de lleure arribaven amb la Festa Major, que se celebrava en honor de santa Maria, el 15 d'agost. Les festes tenien un alt component religiós i s'iniciaven amb la missa predicada per tres capellans, ja que s'oferien tots els honors a la Mare de Déu. La seguia un ofici i tot plegat s'acompanyava d'actes populars. Era costum fer una ballada de sardanes i, després, diferents concerts i balls. Aquests actes festius es portaven a terme al cafè de Ramon Vilar o a l'envelat que preparaven els veïns engalanant-lo dies abans de les festes. Tot plegat acabava amb la tornaboda, en què era habitual anar a la font de la Coromina, on també feien el ball de fi de festa. A banda d'aquesta, existia la festa de Sant Isidre en honor de la pagesia.